

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ПОЛІТИЧНОЇ НАУКИ**

ВИПУСК ПЕРШИЙ

Редакційна колегія:

Асланов Стеллас Антипович – доктор політичних наук, доцент
Вегеш Микола Миколайович – доктор історичних наук, професор,
відповідальний за випуск

Лендьел Мирослава Олександрівна – доктор політичних наук, професор
Остапець Юрій Олександрович – доктор політичних наук, професор
Палінчак Микола Михайлович – доктор політичних наук, професор
Червеняк Кристина Тарасівна – секретар

Рецензенти:

Марчук Василь Васильович – доктор історичних наук, професор
(Прикарпатський національний університет імені В.С. Стефаника);
Ситник Олександр Миколайович – доктор історичних наук, доцент
(Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана
Хмельницького)

Друкується за рішенням Вченої ради Ужгородського національного
університету 27 квітня 2017 року (протокол №5)

До першого випуску наукового збірника «Актуальні проблеми політичної науки» увійшли матеріали 71-ої науково-практичної конференції професорсько-викладацького складу кафедри політології і державного управління ДВНЗ «Ужгородський національний університет», яка відбулася 27 лютого 2017 року. Тематика статей багатопланова – політична наука в Україні та близькому зарубіжжі, процеси децентралізації та етнополітичної стабільності, проблеми демократії та конфліктології тощо.

В збірнику поміщені матеріали на допомогу викладачам політології, рецензуються новітні монографії з політологічної тематики.

Видання розраховане на викладачів, аспірантів і студентів політологічних спеціальностей, всіх, кого цікавить політологічна проблематика.

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ПОЛІТИЧНОЇ НАУКИ

Асланов Стеллас. Роль та місце етнополітичної стабільності в етнополітичній системі.....	5
Лендьел Мирослава. Іноземці в Словаччині до і після міграційної та української кризи.....	8
Кічера Надія. Інституційне забезпечення етнополітики країн Центральної і Південно-Східної Європи (на прикладі Словаччини, Сербії та Польщі).....	12
Марадик Наталія. Вплив політичної культури на формування органів публічної влади в Чеській Республіці.....	15
Колодій Маріанна. Сучасні гендерні підходи до вироблення аналізу державної політики.....	19
Гайданка Євгеній. Процеси децентралізації в управлінських системах України та Чехії.....	23
Токар Маріан. Політика примусу до миру в Україні: конфлікт регіональних інтересів.....	26
Остапець Юрій. Вплив місцевих виборів 2015 року на конфігурацію партійної системи України.....	32
Сурніна-Далекорей Ольга. Квантифікація і кількісні методи у порівняльній політології.....	37
Червеняк Кристина. Демократія як гарантія збереження етнічного різноманіття.....	40
Зан Михайло. Інституційний дизайн етнонаціональної політики Словацької Республіки.....	43
Буркало Валентин. Цивілізаційна криза як наслідок відсутності альтернативи дуалізму капіталізм – комунізм.....	47
Колодій Сніжана. Стратегічне планування в Україні.....	52
Райчинець Юлія. Причини наростаючої хвилі радикалізму в Словаччині.....	59
Найгебавер Нікіта. Етнічні стереотипи у Словацькому етнополітичному менеджменті.....	67
Барчій Іван. Копенгагенська школа в теорії міжнародної безпеки.....	71
Ключкович Анатолій. Пріоритети та інструменти реалізації державної стратегії регіонального розвитку України.....	75
Токарський Олександр. Інформаційна війна Російської Федерації: генеза розвитку.....	79

ПОЛІТИЧНІ ПОСТАТІ

Вегеш Ігор. Концепт влади у філософії Ж. Дельоза.....	88
Басараб Володимир. Основи російської ментальності та православної церкви кризь призму екуменічних ідей А. Шептицького.....	91
Бертолон Олександр. Консервативний політичний курс Віктора Орбана по консолідації влади в Угорщині (2010-2016 рр.).....	97

конфлікт порушує соціальний порядок, демократична держава має і повинна втрутитися з певними механізмами, програмами дій, щоб посадити учасників конфлікту за стіл переговорів, або, якщо вона сама є учасником такого конфлікту, зробити все можливе, щоб досягти консенсусу і не допустити насильства.

У своїй статті західний дослідник Дж. Розел, розглядаючи питання застосування демократичних методів до регулювання етнічного різноманіття і вирішення етнічних конфліктів, зосереджується на таких трьох позиціях:

1) Реальністю є практичне використання як демократичними, так і недемократичними режимами трьох стратегій врегулювання етнічних конфліктів:

- консолідації (включення етнічних груп, тобто їх еліт, у політико-адміністративну структуру держави);
- синкретизму (надання права на національно-культурну автономію при деполітизації етнічності);
- федералізації (децентралізація влади і передача частини владних повноважень на місця, фактично – етнічним спільнотам).

2) Як не дивно, недемократичні режими показують спроможність адаптувати етнічну різноманітність і контролювати етнічні конфлікти. Хоча вона в подальшому обмежується глибоким замороженням такого роду конфліктів і навантаженням наступних режимів небезпечним спадком.

3) Навіть якщо ми візьмемося стверджувати, що демократичні режими – найгірша можливість вирішення етнічного конфлікту, ми не зможемо протистояти факту, що такі режими отримали майже універсальну поширеність і легітимність [3, р. 160].

Тут учений виводить свій моральний висновок: «Зараз важливо сконцентруватися на розробці варіантів транзиту до демократії, стратегій і захисних заходів, які зможуть розірвати порочне коло, у якому етнічні конфлікти процвітають через слабкість демократії, а демократія слабка через етнічні конфлікти» [3, р. 161]. Ми повністю погоджуємося з цією позицією.

Тож чи можна після всього вищесказаного стверджувати, що демократія, як політичний режим, може виступати гарантом збереження етнічного різноманіття, а також можливістю зняття напруги в поліетнічному суспільстві з одночасним запобіганням етнічним конфліктам? На нашу думку, таке твердження є виправданим. Адже на сучасному етапі об'єктивною реальністю є те, що саме демократичне управління на засадах широкого представництва різних груп надає усі ці гарантії і забезпечує такі можливості. Недемократичні режими у переважній більшості випадків ведуть агресивну політику усунення етнічного плюралізму різноманітними методами. Прикладів цього в історії і сьогодні є безліч. А демократичні режими, незважаючи на всі їх внутрішні протиріччя, у процесі свого розвитку виробили власні методи забезпечення колективних прав

до влади за етнічним принципом або надання прав автономії на певних територіях компактного розселення групи.

Таким чином, можна стверджувати, що основна залежність тут не від наявності або відсутності демократії, а від рівня її розвитку у конкретній державі: чим вищий рівень розвитку та консолідації демократії, тим краще гарантується збереження етнічного різноманіття і забезпечуються колективні права етнонаціональних спільнот.

1. Здравомыслов А.Г. Этничность в постсоветском пространстве: соперничество теоретических парадигм / А.Г. Здравомыслов, А.А. Цуциев. – Социологический журнал. – 2003. – № 3. – С. 46-56.
2. Kicse A.I. Етнічний конфлікт: теорія і практика управління. Політологічний аналіз / А.І. Kicse. – К. : Логос, 2006. – 380 с.
3. Rosel J. Nationalism and ethnicity: ethnic nationalism and the regulation of ethnic conflict / Jacob Rosel // War and ethnicity: global connections and local violence / Ed. David Turton. – Rochester : The Boydell Press, 2002. – P. 145-162.

Михайло Зан

ІНСТИТУЦІЙНИЙ ДИЗАЙН ЕТНОНАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ СЛОВАЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

In the article analyzes the legal framework and structure of the ethno-political management in Slovakia. In particular, the basic provisions of the Constitution and the Law on the use of Minority Languages in Slovak Republic are highlighted. The functions of the Authorized Representative for National Minorities, the Government Plenipotentiary for Romani Communities, The Government Council of the Slovak Republic for Human Rights, National Minorities and Gender Equity, the Council of the Government of the Slovak Republic for National Minorities and Ethnic Groups, Human Rights and Ethnic Minorities Committee of the National Council of the Slovak Republic are considered.

Словацька Республіка, як і Україна, належить до *типу європейських країн із поліетнічним складом населення*. Невелика за кількістю населення держава (5,4 млн. чол.) в етнонаціональній структурі представлена домінуючим етнічним ядром – словаками (80,7 %), найбільш чисельними меншинами угорців, ромів і русинів (11,1 %) та представниками інших національностей (чехи, українці, німці, моравці, поляки та ін.).

Враховуючи поліетнічну специфіку етнонаціональної структури словацького суспільства вже з початку 1990-х років нагальною для влади постала проблема побудови інституційного дизайну етнонаціональної

законодавчих актів, які б закріпили нормативно-правовий статус національних меншин і етнічних груп та 2) чітке форматування етнополітичного менеджменту на рівні законодавчої та виконавчої гілок влади держави.

Нормативно-правові аспекти

У відповідності до § 3 ст. 12 *Конституції Словацької Республіки* громадяни мають право самостійно визначати власну національність. Держава забороняє будь-який вплив на прийняття такого рішення та всі інші методи тиску, спрямовані на зміну національності [6, s. 7]. Четвертий розділ (ст. 33, 34) Основного Закону гарантує забезпечення індивідуальних прав і свобод громадян, які належать до національних меншин або етнічних груп. До них належать право розвивати власну освіту, культуру, засоби масової інформації, вживати рідну мову на офіційному рівні [6, s. 14–15]. При цьому словацький законодавець, на відміну, до прикладу, від угорського та польського, не дає чіткого розмежування категорій «національна меншина» і «етнічна група» й не надає конкретного переліку офіційно визнаних меншин. Поряд із цим відповідно до головних положень Рамкової конвенції про захист прав національних меншин (ратифікована 14 вересня 1995 р.), Європейської хартії регіональних мов або мов меншин (ратифікована 20 лютого 2001 р.) було вдосконалено *Закон про використання мов національних меншин Словацької Республіки* [8]. Таким чином, мовами меншин визнані дев'ять мов: болгарська, чеська, хорватська, угорська, німецька, польська, ромська, русинська та українська.

Згідно з ухваленими у 2011 році доповненнями до закону, мову національних меншин можна буде офіційно вживати в тих населених пунктах, де частка меншин перевищить 15 %. Таким чином, у відповідності до чинного закону про мови, в Словаччині на офіційному рівні можна вживати угорську у 512, русинську – у 68, ромську – у 57, українську – у 18 населених пунктах, в одному – німецьку мову. Для оптимізації процесу використання мов меншин на офіційному рівні (написання заяв, скарг, публікація офіційних документів тощо) укладені відповідні термінологічні словники з угорської, ромської та русинської мов [3].

Етнополітичний менеджмент

Насамперед варто зазначити, що в структурі уряду Словацької Республіки наявна посада *уповноваженого представника у справах національних меншин*. Зараз (квітень 2017 року – М.З.) ним є Ласло Буковський. Представник уряду володіє наступними повноваженнями: 1) забезпечення просування та дотримання національних та міжнародних зобов'язань Словаччини про статус і права національних меншин; 2) розробка, проектування і реалізація у співпраці з урядом, міністерствами довгострокових заходів щодо збереження, розвитку і заохочення прав національних меншин; 3) сприяння збереженню, захисту і розвитку

національних меншин; 4) забезпечення покращення освіти представників національних меншин і т.д. [5].

Окреме місце у системі етнополітичного менеджменту Словаччини займає *урядовий уповноважений з питань ромських громад* (наразі – Абель Равас). Його функції стосуються широко спектру питань інтеграції ромської етнічної групи до словацького суспільства.

Зауважимо, що за час прем'єрства Роберта Фіцо дещо зросла напруга в стосунках влади та окремих лідерів національних меншин Словаччини. Прем'єр-міністр категорично заявляв про фінансовий меркантилізм і громадянську апатію національних меншин. Саме на тлі скорочення урядових програм на підтримку національних меншин, у першу чергу чисельної угорської громади, у червні 2013 року посаду урядового представника у справах національних меншин залишив Ласло Надь [1].

Консультативно-координаційним органом у сфері захисту прав осіб, які належать до національних меншин є *Рада уряду Словацької Республіки з прав людини, національних меншин та гендерної рівності* (голова – Луція Жітнянська) [4]. У структурі Ради функціонують два урядові комітети: 1) Комітет національних меншин та етнічних груп і 2) Комітет з попередження та ліквідації расизму, ксенофобії, антисемітизму та інших форм нетерпимості.

Дорадчі органи з прав національних меншин функціонують також при різних міністерствах. Зокрема, при міністерстві освіти, науки, досліджень та спорту діє рада з національного шкільництва, до якої входять представники національних меншин. При міністерстві культури діє відділ культур національних меншин, яка виконує організаційно-фінансові функції.

Важливою ланкою етнополітичного менеджменту в контексті імплементації Європейської хартії регіональних мов або мов меншин також стала *Урядова Рада Словацької Республіки в справах національних меншин та етнічних груп* [2]. До ради були включені лідери угорської, ромської, чеської, русинської, української, німецької, польської, моравської, російської, болгарської, хорватської, сербської та єврейської громадських організацій. З іншого боку, до Ради ввійшли представники від органів державних влади – урядовий уповноважений з питань ромських громад, представники від міністерств освіти, культури, внутрішніх та закордонних справ, будівництва та регіонального розвитку тощо.

Парламентською формою захисту прав національних меншин є постійно діючий *Комітет Національної Ради Словацької Республіки з прав людини та національних меншин*. Нині до його складу входять голова (Еріка Юрінова; OL'ANO), два заступники та дев'ять членів. Парламентський комітет з прав людини і національних меншин уповноважений вносити на розгляд законопроекти, інші рекомендації у справах, що належать до його компетенції, контролювати дотримання і виконання законів, формувати позицію з питань та вносити їх на розгляд парламенту, уряду Словацької Республіки [7].

національної меншини. Коли проводяться відкриті сесії комітету, до зали засідання доступ мають усі бажаючі. Водночас, коли обговорюються питання пов'язані з меншинами, до участі в засіданнях комітету запрошуються представники національних меншин. При парламентському комітеті діє дорадча комісія у справах ромської меншини, до складу якої входять лідери цієї меншини.

Таким чином, влада Словацької Республіки за відносно короткий період новітнього державотворення зуміла вибудувати інституційний дизайн етнонаціональної політики. Цей процес, без сумніву, був каталізований чітким євроінтеграційним вектором Словаччини. Прийняті законодавчі акти, які егвалентували статус національних меншин і етнічних груп, загалом сприяють їхній інтеграції до словацького суспільства. З іншого боку, структура етнополітичного менеджменту на законодавчому та виконавчому рівнях дозволяє рекрутувати представників еліти національних меншин до владного механізму Словацької Республіки й впливати на процес прийняття рішень державного значення.

1. Смирнова М. Венгерское меньшинство Словакии недовольно [Електронний ресурс] / Марина Смирнова // Вся Європа. – Режим доступу : <http://alleuropalux.org/?p=5495>
2. Boroňová L. Rada vlády Slovenskej republiky pre národnostné menšiny a etnické skupiny (vznik, zloženie a činnosť) [Електронний ресурс] / Lucia Boroňová. – Режим доступу : http://www.pulik.sk/elpub2/FF/Chovanec2/pdf_doc/44.pdf
3. Nagy L.A. Odborné terminologické slovníky v jazykoch národnostných menšín [Електронний ресурс] / László A. Nagy. – Режим доступу : <http://www.narodnostnemensiny.gov.sk/odborne-terminologicke-slovniky-v-jazykoch-narodnostnych-mensin/>
4. Rada vlády SR pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.radavladyp.gov.sk/>
5. Štatút splnomocnenca vlády SR pre národnostné menšiny [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.narodnostnemensiny.gov.sk/statut-splnomocnenca-vladv-sr-pre-narodnostne-mensiny/>
6. Ústava Slovenskej Republiky. Účinnosť 1.1. 2011. – Žilina : Poradka, 2011. – 64 s.
7. Výbor NR SR pre ľudské práva a národnostné menšiny [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=vybory/vybor&ID=147>
8. Zákon z 10. júla 1999 o používaní jazykov národnostných menšín. Zmena: 318/2009 Z.z. účinná od 1. septembra 2009; Zmena: 204/2011 Z.z. účinná od 1. júla 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.narodnostnemensiny.gov.sk/data/files/1277_zakon-184-1999.pdf

ЦИВІЛІЗАЦІЙНА КРИЗА ЯК НАСЛІДОК ВІДСУТНОСТІ АЛЬТЕРНАТИВИ ДУАЛІЗМУ КАПІТАЛІЗМ - КОМУНІЗМ

Mind of the Logos in man debunks the dualism of the ego and its dualistic products (capitalism – communism) and civilizational crisis. Tags: elitism, the mind, the Golden Age.

Сьогоднішнє цивілізаційне «раптове» загострення конфліктів на планеті (Захід – Росія, ісламський світ – Захід, США – КНР) – це не тільки результат фанатичності лідерів (В.Путіна, Д.Трампа, ісламістів), циклічності повернення нетрансмутованих енергій I (прибл. 100 річний цикл – 1914-1918 = 2014-2018 р.) та II Світової війни (72 р. цикл – 1939/41-1945 = 2011/13-2017р.) чи конкуренції між США і КНР, але і кризи моделей суспільної організації.

Політичні лідери є уособленням (інтегрують та віддзеркалюють) колективного несвідомого (набору неусвідомлюваних фобій, пристрастей, переживань, потягів) та свідомого (домінуючих світоглядних настанов, переконань, ілюзій, міфів, устремлень, сподівань, ціннісних орієнтацій, ідеалів) прихильників та обожнювачів лідера відповідного типу. Внутрішнє індивідуальне та колективне виходить на поверхню. Якщо егобрудні психоментальні енергопотоки (страхи, гнів, ненависть, жадібність, почуття обмеженості ресурсів, ксенофобія, гордіня, заздрість, невпевненість в завтрашньому, фрустрації), що циклічно повертаються, проходять через очищувальні фільтри чистих сердець духовно зрілих чи просвітлених вогнем гуманізму спільнот (психологів, філософів, етиків, науковців, митців, духовенства, медійників, політиків), то вплив їх негативного енергозаряду мінімізується (реакція німецького соціуму та А. Меркель на проблему біженців).

Фіаско імперського комуністичного СРСР не стало тріумфом лібералізму та інтелектуальної настанови «кінця історії» Ф.Фукуями і його наукових чи політичних прихильників. Брекзїт, євроскептицизм, посилення ультраправих, шредеризація (корумпування, підкуп) еліт, феномен Трампа, суверенізація Каліфорнії – зовнішні прояви кризи лібералізму. Комуністичний Китай за майже 40 років лібералізації економіки і однопартійного контролю над суспільством спромігся ледь не в 30 разів перевершити свою економічну потугу, ставши другою економікою світу (дехто з експертів стверджує, що навмисно приховуваний ВВП КНР становить 20-30 трильйонів \$ проти 18 трл. \$ США). Технологічні інновації загострюють проблему зайнятості (обезлюднення виробництва завдяки автоматизації, перетворюючи людину у винахідника-творця і контролера, а не роботизованого додатка роботів), підживлюючи фобії та ізоляціонізм (Брекзїт, трампізм).